

Qara Yuluq Osman yaratdığı boylyi və həyata keçirməmiş arzularını bu dünyada qoyub getdikdən sonra gələcək mübarizələrdə Sara Xatunun ağılı məsləhətləri kara gəldi. Cəlaləddin Əli sərhədləri genişləndirə bilməyə də, onların mühafizəsini möhkəmləndirdi, qoruyub saxladı. Sara Xatun da gördü ki, hələlik tayfa birliyinin gücü geniş hərbi yürüşlər üçün kifayət qədər deyil. Ancaq bu gücü sarsıtmağa qoymamaq, kiçik boylyinin nüfuzunu daha da gücləndirmək və məhz, öz zamanını gözəlmək lazım idi.

Əri - Cəlaləddin Əli dünyadan köçərək artıq Uzun Həsən adı ilə tanınan, demək olar, boylyinin hərbi işlərinə rəhbərlikdə ad çıxaran oğlunun 30 yaşı vardı. Sara Xatun tükü-tükdən seçən qadın idi, gördü ki, Həsən hansı sərhəddə nə qədər hərbi güc saxlayır. Bu real gücün nədən ibarət olduğunu, təhlükənin hardan peyda olacağını o, çox yaxşı bildirdi.

Ətrafdakı təhlükə mənbələrinə hamısını Həsən özü müşahidə edirdi. Onların məqsədini, əsas niyyətlərini nə olduğunu diqqətlə öyrənirdi. Amma Sara Xatun təkcə bununla qane deyildi. Özü də gizli qüvvə saxlayırdı. Onları ətraf əyalətlərə göndərirdi və ayrı-ayrı iddia sahiblərinin məramını, mövqeyini aldığı məlumatlar əsasında dəqiqləşdirirdi. Hər əfə də oğlu ilə məşvərət zamanı verdiyi məlumatlar daha səhifəli və müəmməl olurdu. Faktiki olaraq bir neçə ay dövlətin həm daxili siyasətini, həm də bütövlükdə idarə mexanizmini Sara Xatunun ixtiyarında cəmlənmişdi. Amma o, yaxşı bildirdi ki, belə davam edə bilməz. Çünki ayrı-ayrı tayfa əmirləri, lap elə bəy və xanların nəslinin yaşca Həsəndən böyük güc sahibləri müxtəlif yollarla hakimiyyəti öz əllərinə keçirmək istəyirlər. Bunun üçün onlar gələcəkdə nələr olacağını düşünmədən niyyətlərini gerçəkləşdirmək üçün fürsət gözlər, qonşu hakimlərlə də xələfi əlaqə qurmaqdan çəkinmədilər. Bütün bunları Sara Xatun daxili kəşfiyyat vasitəsilə öyrənir və nəzarətdə saxlayırdı. Hər necə olsa da, Sara Xatun nəcib, xanının xata ana idi, hərbiçisi deyildi. Düşmənin qüvvələrə onu zərif bir qadın kifayətində gördürlər və bu da onlara müdaxilə üçün

Hüseyinbala MİRƏLƏMOV

şəndə oğlanlarının da mübahisələri və bərkiməzliliyi açıq-aşkar duyulur, narazılıqlar səzilirdi. Sara həmişə söz-söhbətini qısqıdığı məqamda özünü ortaya atırdı. Bilərəkdən, vəziyyətə nəzarəti üzərinə götürmək üçün. Əvvəlcə komanda dayanır, hər kəsin iddiasını açıqlamağı məqamı gözləyir və həmin anda qapını açib içəri varid olurdu. Beləcə, diğlər susur, əllər qılınca qəbzəsində donurdu. Sara Xatun yaxşı bildirdi ki, elə sarayın içində oğlanlarının - bu üçlüyün arasında savaşa Həsən iki qardaşının qabağında sözünü yeməz və ol torpədinin də əlini qılınca ilə bir anda

Bir ana kimi Sara Xatun hər üç oğlunu dərindən məhəbbətlə sevirdi. Qəlbində hər oğlunu öz yeri vardı. Ancaq böylük ənənələrini qorumaqda, ölkəni idarə etməkdə təkcə anahq hissi kara gəlmirdi.

şirkindirici bir istək bəxş edirdi. Onlar bir qadının təbiiyində yaşayan və güclənməkdə olan boylyiyi tanımaq belə istəmirdilər. Sara Xatun hiss edirdi ki, onun gözəladiyi məqam artıq gəlib çatıb.

Amid boylyiyinin saray iqtidarına o qədər də dəbdəbəli və təmtəraqı deyildi. Buna baxmayaraq, bütöv böylük bu təmtəraqsız, adı görünən saraydan idarə olunurdu. Ayrı-ayrı tayfa birliklərinin başçıları, əmirlər Sarayın oğlanları ilə danışığa öyrəşdikləri bu ünvana üstünlük verirdilər. Təhlükə artıq qapının ağzına gəlib çıxmışdı. Çünki məşvərət üçün bir yeri yığı-

üzərdi. Ancaq buna yol vermək olmazdı.

...Tərəflərlərinə güvənib bir-birinə iddia göstərən qardaşlar hələ ki, öz aralarında yekun razılığa gələ bilmirdilər. Sarayda olan üçtərəfli qoşunun da içində hökm sürürdü.

Bir ana kimi Sara Xatun hər üç oğlunu dərindən məhəbbətlə sevirdi. Qəlbində hər oğlunu öz yeri vardı. Ancaq böylük ənənələrini qorumaqda, ölkəni idarə etməkdə təkcə anahq hissi kara gəlmirdi. İndi müxtəlif tərəflərə çəkin oğlanlarının ipini yığıb, onların güclərini bir məcraya yönəltmək vacibdən-vacib idi.

Hə oğlanların, sizin hər biriniz eyni dağın köksündən qaynayıb çıxan bulaqsınız. İndi hərəni bir tərəfə axmaq, qabağı-

iki şah,

Yeni romandan parça

nıza çıxan sələblə getmək istəyirsiniz. Ancaq üçünüz bir vadiyə doğru yönəlsəniz, gurluğurla axan dağ çayına dönersiniz. Onda sizin qabağınıza heç nə, heç kim saxlaya bilməz.

Sara dənəsinə ara verdi, oğlanlarına nəzor saldı. Hər üçü başını aşağı dikmişdi.

Hə, niyə dayanmışsınız? Çıxarın qılınclarınızı, mənim gözlərimin qabağında vuruşun, göstərin hünərənizi ananız, başınıza dönün...

Oğlanları ananın bu kinayəli sözlərindən utandılar. Heç birinin başını yuxarı qaldırmağa cəsarəti çatmırdı. Sussuz sükt savaşının sirlərini örtüyünü ananın əmirinə sosis kosib-döğürdü:

- Oturun! - Bu qəzəbli, amirəyə görə gəlməmiş dişi aslanın rəngi də avazımsıdı.

Birinci Həsən əlini qəbzəsindən tutduğunu qılınca baxdı. Sonra da o biri qardaşları. Sara Xatun hələ də onun gözlərini içinə baxa bilməyən övladlarını ayrı-ayrı lıqda süzdü. Heç kim dinnirdi. Arada daş süktü vardı. Sara Xatun divardakı Amid boylyiyinin xəritəsini əks olunmuş dana dərisini göstərdi:

- Budur, sizin boylyiyiniz. Birco kiçiklik dana dərisinə güclə sığışır...

Oğlanları bir-birinin üzünə baxdı. Sara Xatun sözünə davam etdi:

- Şirvan şahlığı, ya da Qaraqoyunlu tayfa ittifaqı boyda... Elədimmi?

- Elədir, - deyə oğlanları təsdiq elədilər.

- Necə məsləhət bilirsiniz? Deyirəm, bəlkə, bu əl içi boyda xəritəni - dana dərisini üç yere bölək, hərənizə bir parça düşsün, gələcəkdə bir-birinizi qırmayasınız. Özü də nigaran qalmayın, bərabər bölək, - dedi və oğlanlarını süzməyə başladı. Həsənin əti ürpaşdı, gözləri atalacandı. Soyriyən alt dodağını dişlərinin arasına alıb sıxdı, heç nə demədi. Amma o biri qardaşlar, deyəsən bərabər bölgüdə razı qalmışdılar. Yerlərində qurcalandılar. Analarının isə əli niyyətini bilmədiklərindən susdular. İşin axırını gözlədilər. Beyinlərində ağ ilə qarandı, yaxşı ilə yamanın qarışdığı oğullarının nə düşündüyünü bilən Sara daha kinayə ilə yox, açıq-aşkar qəzəblə səhətə davam elədi:

- Buyurun, üstünü çarpaşdırğıntı bir parça dana dərisini Qaraqoyunlulardan hifz eləyin. Davam getdirə biləcəksiniz? Dörd tərəfiniz yağlı düşməndir. Düzdür, hələlik Osmanlının başı məğribə qarışmış, amına gör necə asanlıqla tora düşsəniz. Loşkorından bir bəllük göndərib birinizi öz

tərəfinə çəkər, o biriniz məhv olar. Sonra da qalınınızın torşulu aşını bəşirmək üçün onlara heç hərbi qüvvə də lazım olmaz. İndi görürsünüz bu yoi bizə bəzə çəkib aparmı? Fəridədən həmişəlik silinməyə. Bununı istəyirsiniz?

Goncliyini qoxdan ötürmüş, yaşının əlli beşini geridə qoymuş Sara Xatun oğlanlarının gözlərini açmaq, onlara əsl həqiqəti anlatmaq üçün dəridən-qabıqdan çıxırdı. Birdən ona elə gəldi ki, deyəsən, kövrəlir. Övladlarının yanında gözlərindən birco damla yaş çıxsaydı, özünü sınımsız bilirdi. Can-ciyərləri - hələ dünyanın gedişatindən baş çıxara bilməyən oğlanları da onu gücsüz sanırdılar. Ona görə iradəsinə güvənib, gözlərini dolmuş yaş elə gözlərindən uddu, qurtadı. Ancaq anahq hissi onu sonadək sori olmağa qoymurdu deyəsən:

- Hə, mənim balalarım, göz görəsə, ağıl kəsəsə hədbəxtlik yolunu seçəkmiz?

- Yox, yox, ana, nə danışırsan, - mərəkə qəpdi. Kimin hansı sözü dediyinə vərmanın ananın gözlərində sevinic qılğılıcı parıldadı. Ancaq övladlarını ətraflı başa salmaq, pərkəndəlik olacağı haldə nələrin baş verəcəyini bir az da qabartmaq üçün elə həmin təmkinli sözüne davam elədi:

- Hər biriniz mənim canım, nəfəsim, qəlbimin parçasınız. Görək başa düşsəniz ki, mən sizi qorumaq, nəslimizi uca görmək üçün bunları deyirəm. Mən razı elə bilmərəm axı sabah siz, yaxud arvad-uşağınız əsir edilib zindanlara atılırsınız. Mən də ağbırək yaşında yabançıların qapısında qula, konizə dönürəm.

- Yox! - Həsənin sösi idi. Əli qeyri-ixtiyari qılınca qəbzəsində oynadı. Özündən əslilə olmayaraq ayağa qalxdı. O biri qardaşları yerindən tərpənməsələr də, Həsənin fikrinə şirik olduqlarını bildirmək üçün qətiyyətlə - "yox, yox" - dedilər...

Sara Xatuna elə bu lazım idi. Hiss elədi ki, qardaşları da Həsənin gücünə güvənirdilər artıq:

- Elə iso gərəkdir mənə diqqətli qulaq asasınız. Sizdən birinci tələbim budur. Bundan sonra bir-birinizi həmtəhlə yanaşın. Sağlamlıq mübahisə həqiqətə qayıtmaq fikri duruldu. Çalışın, düzlük amalmız olsun, səmimiyyətiniz imasın. Bir də son dəfə təpsiriniz, hər hansı bir anlaşılmazlıq baş versə, o dəqiqə qılınca əl atmayın. Biriniz ol olanda, o biriniz sü olun.

Sara Xatun əlini uzadıb Həsənin qolundan çəkdi. Düz bəyirində oyləşirdi. O biri ciyərparolərini də baxışları ilə nəvəzsi göstərdi.

